

מדינת ישראל
משרד החינוך
מינהל חברה ונוער
אגף של"ח וידיעת הארץ

מבוכרה לירושלים – בעקבות שלמה מוסיון, מגבירי בוכרה בירושלים

נחלת שבעה, שכונת בית ישראל, שכונת הבוכרים

**"ונתנו כל אחד אבן פינת היסוד בחלק ארצו הרחבה וב"ה
עוד יתנוססו ארמונים מפוארים וביצורים נשגבים ברוב פאר"**
(שלמה מוסיון, בתוך: דרור ורמן, [הבוכרים ושכונתם בירושלים](#))

[בית יהודיוף חפץ](#), צילום: תמר הירדני, מתוך: ויקיפדיה

מאת: **שמי בר-נתן, ד"ר נסים חמוי וד"ר אורן תמם**

עיבוד ועריכה: **רונית בין**

עריכה לשונית: **אפרת חבה**

תשע"ז, 2017

רחוב הנביאים 30, בניין ארלדן ירושלים, 91911, טל': 02-5603190/1, פקס': 02-5602054
inbalba@education.gov – אגף של"ח וידיעת הארץ

קובץ זה מכיל קישורים גם לאתרים חיצוניים לאתרי משרד החינוך.
תוכן אתרים אלו, לרבות הפרסומות שבו, הוא באחריות בעלי האתרים ואינו באחריות משרד החינוך.

פנימי, לא להפצה

מבוכרה לירושלים – בעקבות שלמה מוסיוף, מגבירי בוכרה בירושלים

נחלת שבעה, שכונת בית ישראל, שכונת הבוכרים

"ונתנו כל אחד אבן פינת היסוד בחלק ארצו הרחבה וב"ה עוד יתנוססו ארמונים מפוארים וביצורים נשגבים ברוב פאר"

(שלמה מוסיוף, בתוך: דרור ורמן, [הבוכרים ושכונתם בירושלים](#))

הרב שלמה מוסיוף, שאילן היוחסין של משפחתו הגיע עד לדוד מימון, אחיו של הרמב"ם, בן למשפחת בנקאים וסוחרים במשי, בתה ובאבני חן, מכר יום אחד את ביתו בבוכרה היפה ושטופת השמש במטרה לעזור לבלי שוב את דרך המשי המניבה זהב. הוא ארז ב"סנדוקים" (תיבות הנדוניה המשפחתית) את

כל חסכוניותיו, הטענים על גבי דבשות גמלים ויצא אל הלא-נודע, עוזב אחריהם את עברו ואת כבוד הגבירים שזכה לו בעירו. הוא קיבל את ברכת הדרך מאסתר זוגתו, ועמה יצא מעירו הבטוחה לבנות פאר יצירה לדורות בירושלים. מדוע עשה זאת, האם חזון הניע אותו או הצעה עסקית, אמונה או מתק שפתיים של שד"ר, ואולי השיגעון שבדבר?

כותבי רשומות העתים מספרים כי בשנת תמ"ר (1882), נסע [רבי יעקב מאיר](#), "הראשון לציון" (הרב הספרדי הראשי) לעתיד ומבוני ירושלים החדשה,

לבוכרה. שהותו בבוכרה הותירה רושם בל ימחה על יהודי העיר ועוררה בלבו של רבי [שלמה מוסיוף](#) (1852-1922) את הרעיון לבנות בירושלים שכונת גנים רחבת ידיים. רבי יעקב מאיר אף סייע למוסיוף

[שלמה מוסיוף](#), מתוך: ויקיפדיה

ולחבריו מאוחר יותר לקנות קרקע בירושלים. שמונה שנים לאחר ביקורו של רבי יעקב מאיר בבוכרה, בשנת תר"ן (1890), יצא הרב שלמה מוסיוף

ארצה בראש אורחת גמלים. הקבוצה צעדה בדרך המשי, ברכסים מושלגים, חצתה נהרות רחבי ידיים ומדבריות צחיחות חורשות רעה. אורחת הגמלים הייתה עמוסה תיבות גדושות זהב, ספרי קודש וכתבי יד נדירים שנארזו בקפידה רבה. עם הגעתו לירושלים, החל רבי שלמה מוסיוף לפעול עם חבריו להקמת שכונה רחבת ידיים בירושלים, "רחובות" שמה, הידועה כיום כ"שכונת הבוכרים". מייסדי השכונה נטו

חיבה לתורת הקבלה, וזו השפיעה על מהלך קורותיהם הרוחניים בעיר. בספרייתו של הרב, שכוננה בירושלים, היה אוסף ספרים וכתבי יד, רבים מהם בנושאי קבלה עיונית וקבלה מעשית. כתבים אלו היו אוצר בלום עבור מקובלי ירושלים ועבור חוקרים אקדמיים שנטלו מהם חומרים מלוא חופניים. בשכונה אף הוקם [מרכז ללימודי קבלה](#) על שמו של הרב שלמה מוסיוף.

[שכונת הבוכרים](#), השורשים הבוכריים של השר גדעון סהר (מי שהיה שר החינוך), כ-2 דקות, יוטיוב

מסלול הסיור בעקבות הרב שלמה מוסיוף מספר את סיפורה של העדה הבוכרית בירושלים. המסלול עובר בנחלת שבעה, בשכונת בית ישראל

ובשכונת הבוכרים – שהייתה שכונת הפאר היהודית של ארץ ישראל בסוף המאה ה-19, ושהכול התפעלו מיופייה שכן היא שבלטה מאוד על רקע הבנייה היהודית הפשוטה והעממית באותה עת. כוונתם של מייסדי השכונה הייתה להקים עיר במתכונת אירופית, ואכן רחובותיה הרחבים של השכונה נבנו שתי וערב, והוקצה בה שטח לנטיעת עצים, דבר שלא היה נפוץ בירושלים באותה תקופה. השכונה נודעה בבתיה המפוארים ביותר בעיר. לא בכדי, רבים מעשירי יהדות בוכרה רכשו לעצמם בתי קיץ בשכונה ושכנו בהם בעיקר בין חג הפסח לשבועות.

פרטי המסלול

משך זמן היש"מ: 5 שעות (ללא נסיעה).

אורך המסלול: 4 ק"מ.

נקודת התחלה: רחוב יואל משה סלומון 9.

נקודת סיום: בית יהודיף ברחוב עזרא 19.

מגבלות: אין.

דגשי בטיחות: יש לנקוט משנה זהירות בחציית כבישים.

דרגת קושי: קל, בר-נגישות . **שימו לב:** קיים קושי מסוים ברחוב זוננפלד מפאת המדרכות הצרות.

ציוד מיוחד: לבוש צנוע.

אתרים בתשלום

- **בית דוידוף** – הכניסה כרוכה בתשלום בהתאם לתוכן הפעילות. אשת קשר: צביה גרינפלד – 072-2585613 או בדוא"ל fbir128@gmail.com.
- **בית משיח בורוכוף** – ניתנים הסבר והדרכה קצרה על המקום. לתיאום: נינו של משיח בורוכוף, מר אריה בורוכוף, בין השעות 9.00-12.00, טלפון: 050-8557435.

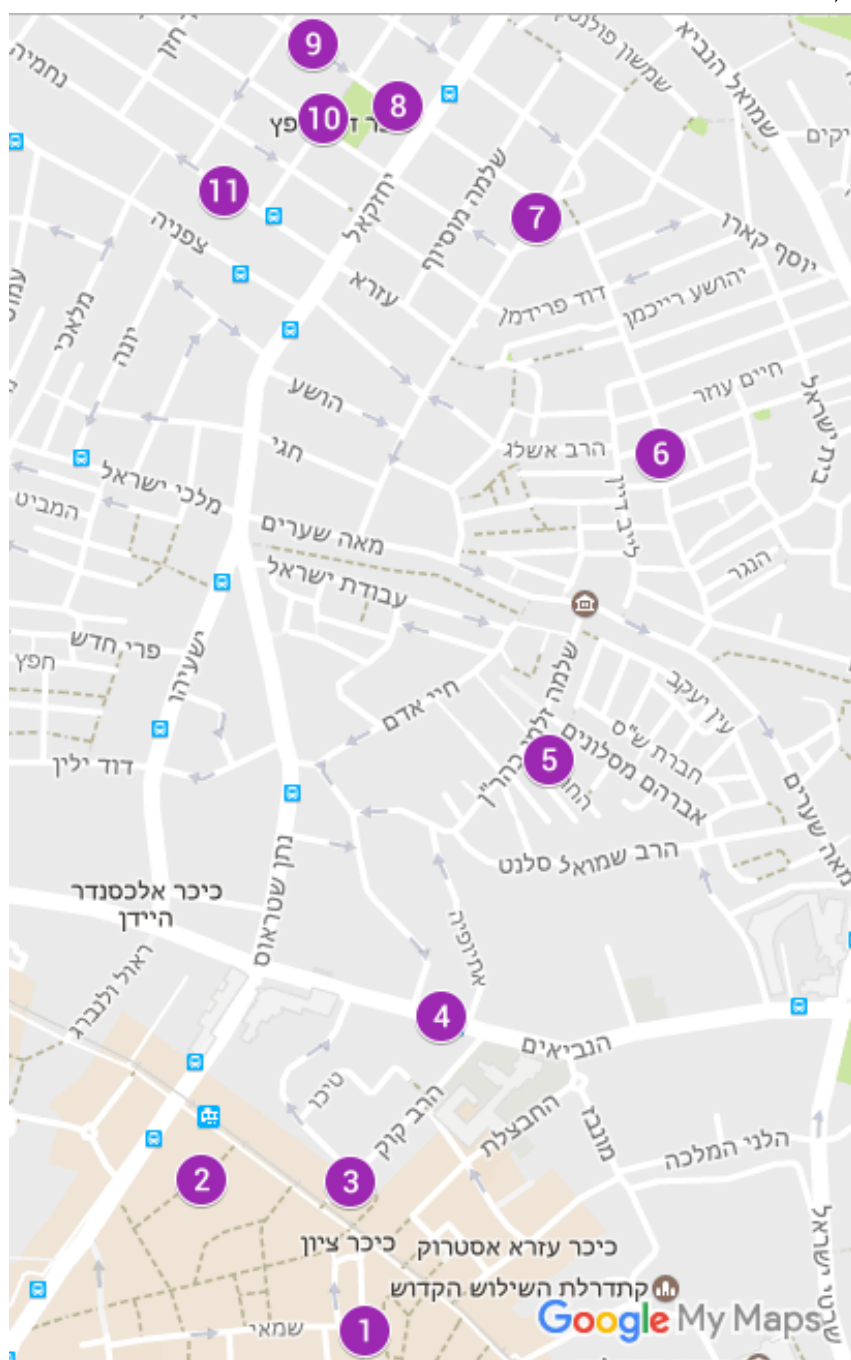
תיאור ההליכה במסלול

המסלול מתחיל **בביתו הזמני של שלמה מוסיוף (1)**, ברחוב יואל משה סלומון 9 בנחלת שבעה. נתקדם לרחוב שמאי ובו נפנה מערבה (שמאלה), ברחוב בן-הלל נפנה צפונה (ימינה) וברחוב יעבץ נפנה לכיוון צפון-מזרח (ימינה) אל **בית יוסף מוסיוף (2)** ברחוב יעבץ 3. נמשיך ברחוב עד לרחוב יפו, נחצה את רחוב יפו ונפנה בו לכיוון דרום-מזרח (ימינה). ברחוב הרב קוק נלך לכיוון צפון-מזרח (שמאלה) אל **בית משיח בורוכוף (3)** ברחוב הרב קוק 4. נתקדם באותו כיוון אל רחוב הנביאים ונלך בו מערבה (שמאלה) אל ביתו של קונרד שיק, **בית התבור (4)**, ברחוב הנביאים 58. נחזור על עקבותינו ונפנה לכיוון צפון-מערב (שמאלה) ברחוב אתיופיה. נמשיך ברחוב אתיופיה עד רחוב שלמה זלמן בהר"ן, ובו עד **רחוב**

החרש (5), אל בתי המלאכה של בוני העיר האלמונים. נמשיך דרכנו לשכונת בית ישראל: מרחוב החרש נחזור לרחוב שלמה זלמן בהר"ן, נפנה בו צפונה (ימינה) לרחוב מאה שערים, נלך לכיוון דרום-מזרח (ימינה) עד רחוב הרב זוננפלד, נפנה בו צפונה (שמאלה) ונתקדם עד **מאפיית נחמה (6)** ברחוב זוננפלד. נמשיך ברחוב זוננפלד עד לרחוב בצלאל אשכנזי, נלך בו לכיוון דרום-מערב (שמאלה) עד רחוב יואל, נפנה בו צפונה (ימינה) אל **בית הכנסת של שלמה מוסייף (7)** ברחוב יואל 25. נתקדם כמה מטרים ברחוב ונפנה לכיוון צפון-מערב (שמאלה) לרחוב אדוניהו, אל **בית כנסת חאג' אדוניהו (8)** ברחוב אדוניהו 16. נעלה במעלה הרחוב אל **בית כנסת היזדים (9)** ברחוב אדוניהו 26. נלך לרחוב ישראל אהרון פישל, נפנה בו לכיוון דרום-מזרח (שמאלה) ונתקדם לרחוב הבוכרים. נפנה לכיוון דרום מזרח (שמאלה) אל **בית דוידוף (10)**, ברחוב הבוכרים 10. נחזור אל רחוב ישראל אהרון פישל, נפנה בו לכיוון דרום-מערב (שמאלה) אל רחוב עזרא, ובו נפנה לכיוון דרום-מזרח (שמאלה) אל **בית יהודיף חפץ – "הארמון" (11)** ברחוב עזרא 19. כאן מסתיים המסלול.

מפת המסלול

מתוך: גוגל המפות שלי

ביתו הזמני של מוסיוף (1), רחוב יואל משה סולומון 9, נחלת שבעה

בתי כנסת בנחלת שבעה, צילום: רונית בין

שכונת נחלת שבעה נוסדה ב-1869, והיא השכונה השלישית שהוקמה מחוץ לחומות אחרי משכנות שאננים ומחנה ישראל. עם בואו של הרב שלמה מוסיוף לירושלים, הוא קבע את ביתו בין אחיו היהודים אשר היו להם בורות מים, סמוך לאדמות שנרכשו להקים עליהן את "רחובות", שכונת הבוכרים, שם בית חלומותיו לבש אבן וטיח.

רבים מבני הקהילה הבוכרית שעלו לארץ ישראל בעלייה של יהודי בוכרה, בשנות השבעים של המאה ה-19, בחרו להתיישב בשכונת נחלת שבעה ובסביבתה. רוכשי הקרקע לשכונת רחובות רכשו אדמות הרחוקות מן הציר המרכזי בירושלים, דרך יפו, משום שביקשו לרכוש שטח גדול והאדמות הסמוכות לדרך יפו היו יקרות מאוד.

נחלת שבעה היא שכונה ציורית, בסביבתה התגוררו אישים רבים מן העדה הבוכרית והיא שימשה מרכז חשוב עבור העדה, בסיס לקראת הקמת שכונתם.

יש להניח ששלמה מוסיוף גר ברחוב יואל משה סולומון 9, ובמקום התגוררה משפחת נדיבים נוספת מבוכרה – משפחת בורוכוף. גם לאחר שנוסדה שכונת רחובות, המשיכה קבוצת יהודים בוכרים אמידים להתגורר בשכונת נחלת שבעה ובסביבתה, וככל שגדלה אוכלוסיית הבוכרים הם היו למרכיב מרכזי בשכונה.

ברחוב שבו גר שלמה מוסיוף, הוקם **מוזאון המוזיקה העברית**, ובו אגף למוזיקה ממרכז אסיה. באגף זה, אפשר להתרשם מן המוזיקה של העדה הבוכרית. האגף כולל אלמנטים תרבותיים שמקורם באירן, באזרבייג'ן ובבוכרה.

בית יוסף מוסיוף (2), רחוב יעבץ 3

יוסף מוסיוף, אחיו של שלמה, עלה ארצה לפניו ובנה את משכנו סמוך לשכונת נחלת שבעה. הוא השכיר את החדרים שבחצר ביתו לאנשים שונים, וכשאחיו שלמה הגיע ארצה, הזמין אותו לגור במקום. כמקובל בעדה הבוכרית. יוסף מוסיוף נבחר לוועד הספרדי ב-1906. הוא הקים בחצרו בית כנסת לטובת הכלל – בית הכנסת עומד על כנו עד עצם היום הזה.

לאחר שיוסף מוסיוף הלך לעולמו, המשיכה משפחתו לגור בבית זה עד 1939, אז עבר המבנה לבנו בכורו, אברהם מוסיוף. המבנה עבר שיפוץ ושינה את פניו, חלק מהמנה הושכר ושימש מועדון לחיילים הודיים ששירתו בצבא הבריטי במלחמת העולם השנייה.

בית יוסף מוסיוף נהרס ובמקום נבנה סניף הבנק הירושלמי "[קופת עם](#)", בפינת הרחובות יעבץ 3 ויפו 47.

בית משיח בורוכוף (3), רחוב הרב קוק 4

משיח בורוכוף תרם רבות לבניין ירושלים ותרם להקמת [בית היתומים הספרדי](#) בעיר – מוסד צדקה שהוקם ב-1902 סמוך למקום שבו עומד היום "מרכז כלל", בין רחוב יפו לרחוב אגריפס. בית משפחת בורוכוף הורחב בצורת האות חי"ת, ובחצר הבית הקים בורוכוף בית כנסת כמקובל. הבית נהרס ובמקומו עומד היום בניין "אשדר", ובו בית כנסת חדש ע"ש בורוכוף. משפחת בורוכוף עברה מביתה לבית ברחוב יפו 64, המוכר כ"[בית האריות](#)" בשל פסלי האריות שבשער הבית. בורוכוף השתייך לחבורה המופלאה של יהודי בוכרה בירושלים, שאלהי חבר הרב שלמה מוסיוף. בבית זה, שכן תקופה מסוימת בית הדפוס של יואל משה סולומון, והספר הראשון שהודפס בו, [ספר הגורלות](#), עסק בקבלה מעשית – אות ועדות לנהייתם של תושבי העיר, ובכללם יוצאי בוכרה, אחר תורה זו. מול בית בורוכוף, ברחוב אג"ן 14, עמד בית אהרן קנדינוף, אף הוא דמות ידועה מעולי בוכרה. קנדינוף שימש שר אוצר בבוכרה, תחת האמיר מחבר חאן, שליט בוכרה. הוא שימש נשיא היהודים ושופט העליון בתוקף צו ממשלתי. משרות אלו ירש אהרון מאביו. הוא כיהן בתפקידים אלו עד שהלשינו עליו ששיתף פעולה עם הרוסים בניסיונם להשתלט על בוכרה, אשמה שהתבררה בסופו של דבר ככוזבת. לימים, קיבלה המשפחה אישור חסות מיוחד כנתיניו של הצאר, שליט רוסיה, וכן רישיון לעלות לארץ ישראל בשנת 1891. הסב, אהרון קנדינוף, פעל רבות במשך שלוש שנים להקמת שכונת הבוכרים והיה ממייסדי אגודת "חובבי ציון", שתפקידה היה לבנות את השכונה בירושלים ולדאוג לאוכלוסייה. חצר קנדינוף הייתה בית ועד לאמנים בראשית המאה ה-20.

[בית תבור \(4\)](#), רחוב הנביאים 58

[בית התבור](#), צילום: מגיסטר, בתוך: [ויקיפדיה](#)

"בית תבור" הוא ביתו של האדריכל [קונרד שיק](#), ממתכנני השכונה הבוכרית בירושלים, שהיה אחד האישים הבולטים בירושלים בתקופתו, בשלהי התקופה העות'מאנית. הבנייה של שכונת הבוכרים החלה ב-1894. רוב הבתים בשכונה היו חד-קומתיים בעלי חצר פנימית. קונראד שיק הוזמן למדוד את השטח שנרכש לבניית השכונה ולשרטט תכנית לשכונה

כדי שישלחו אותה ליהודים בבוכרה לאישורם. קונרד שיק היה מהבולטים באדריכלי ירושלים בתקופת היציאה מן החומות והוא תכנן מוסדות קהילה, מוסדות חינוך, מוסדות בריאות ובתי מגורים לקהילות נוצריות ויהודיות. כמו גם עבד שנים רבות עם הקרן הבריטית לחקר ארץ ישראל (PEF) ועם האגודה הגרמנית לחקר ארץ ישראל (DPV) ופרסם מאות מאמרים העוסקים בתיאור מצבה הפיזי של ירושלים ועבודת החקר הארכאולוגי המתבצעת בה.

אם נבקש להתחקות אחר צעדיו של שלמה מוסיוף כבונה שכונת רחובות, שכונת הבוכרים, לבטח נגיע אל רחוב החרש, הרחוב שבו שקדו הבנאים, הסתתים, חרשי העץ והברזל על המלאכה. אנו שומעים רבות על בנאי ירושלים הגדולים: דוד המלך, הורדוס, טדי קולק, וכעת גם הרב שלמה מוסיוף וחבריו. אך מקומם של בנאי ירושלים שבנו אותה הלכה למעשה –

סיפורה של אסתר בוליסה

הסתתים, המסגרים, הטייחים וכו' – נפקד מדפי ההיסטוריה. ברחוב זה, רחוב החרש, המוקדש לבוני ירושלים האלמונים, ראוי לכוון את הזרקור לאישה מופלאה שהייתה מבוני ירושלים, אסתר בוליסה. את פרנסתה מצאה בוליסה בעבודות טיח. דמותה רבת הרושם תוארה בקובץ "החרש והמסגר בירושלים" מאת פנחס גרייבסקי. כאמור, אישה זו הטביעה חותם עז בלב תושבי ירושלים.

מאפיית נחמה (6), רחוב זוננפלד 15, שכונת בית ישראל

ראשיתה של שכונת בית ישראל בשנות השמונים של המאה ה-19, כשכונת לווין לשכונת מאה שערים. לשכונה זו, עבר הרב שלמה מוסיוף אחרי שהותו בנחלת שבעה בשל רצונו לפקח על עבודת הבנייה בשכונת הבוכרים, הסמוכה לשכונת בית ישראל. שכונת הבוכרים התחילה להיבנות בשנת 1894, וביתו של שלמה מוסיוף היה הבית הראשון שנבנה בשכונה.

בית ישראל, צילום: בן ציון לוי, מתוך: ויקיפדיה

בוכרים רבים שרצו לגור בשכונת הבוכרים, אך התקשו לכלית לבנות את ביתם שם, בנו או שכרו בית בשכונת בית ישראל. חלקם שילמו מס לוועד שכונת הבוכרים.

שכונת בית ישראל נקראה בראשיתה שכונת מאה שערים החדשה, בשל קרבתה למאה שערים. על ייסוד השכונה ועל המניעים להקמתה סופר בקצרה בספר התקנות של השכונה:

העוני והמחסור פרשו כנפי ממשלתם בעיר הק' (הקודש) ירושלים ת"ו (תבנה ותכונן). בניה ילוקטו בה יום יום, ורובם עניים ודלים... החלוקה אשר הייתה משען מעט לעניי ירושלים לשילום שכר מעונם, גם היא לרגל סיבות שונות,

תלך הלך וחסור, ועל בני ציון לדאוג בעוד מועד למצוא להם בית למושב. למען לא יאחרו העת ויהיו נאלצים חלילה לשכון בשדה, בנזיק הסלעים ובמערות... בישע אל עליון צלח בידם ויאספו כמאה חברים... ויקנו נחלת שדה וכרם למבנה הבתים.

(בערך "שכונת בית ישראל" בוויקיפדיה)

"מאפיית נחמה" היא מאפייה משפחתית ותיקה בירושלים. את המאפייה פתח דוד נחמה בשכונת הבוכרים בשנות העשרים של המאה ה-20. העומד סמוך למאפייה יכול לחוש את האווירה העסקנית של השכונה, שכולם בה ממהרים ממקום למקום ואין חפצם בביטול זמן בעלמא.

בית כנסת ע"ש שלמה מוסיון (7), רחוב יואל 25

בית הכנסת ע"ש שלמה מוסיון,
צילום: בן ציון לוי, בתוך: ויקיפדיה

מרבית בתי הכנסת בשכונת הבוכרים נבנו בחצרות פרטיות והשתייכו למשפחות בעלות הבתים או הוקדשו על ידן. כזה הוא גם בית הכנסת מוסיון, שהיה בית הכנסת הראשון שנבנה בשכונת הבוכרים. רבי שלמה מוסיון ורעייתו אסתר בנו את בית הכנסת בחצר המשפחה – שהייתה במקום זה. כיום, יש בחצר מוסיון "שטיבלאך" ספרדי – חדר שבו נערכות תפילות בכל שעות היום בזו אחר זו (אם כי השטיבלאך הוא רעיון אשכנזי).

מסורת משפחתית מספרת שאחת מאבני הקיר הצפוני של בית הכנסת, הפונה לרחוב אדוניהו הכהן, מקורה באחד הנדבכים העליונים של הכותל המערבי. לפי מסורת זו, שלמה מוסיון והשר משה מונטיפיורי טרחו בפינוי אשפה שהשליכו הערבים ברחבת הכותל. במהלך פינוי האשפה, הם נתקלו באבנים מהנדבכים העליונים של הכותל. אחת האבנים נקבעה בקיר בית הכנסת. זאת ועוד, לפי אותה מסורת, גם חומרי הבנייה האחרים הובאו ממקומות קדושים: חלק מחול הבנייה הובא מהר הבית, והמים שבהם השתמשו לתערובת המלט נשאבו מנקבת השילוח. את בית הכנסת בנו פועלים יהודים בלבד, בהתאם לתפיסה שמקורה בחכמת הנסתר.

יש בכך להאיר את הצד המשיחי קבלי שבעליית יהודי בוכרה ארצה. גם שלמה מוסיון הושפע עמוקות מן הפן המשיחי קבלי, ובמפעליו הרבים קיים הד לכך. לבד מבניין בית הכנסת והשכונה, הקים הרב שלמה מוסיון ספרייה ובה כתבים קבליים רבים. ספרייה זו הייתה אחד הגורמים לכך ששכונת הבוכרים הייתה למרכז חשוב עבור מקובלי ירושלים. אחד המקובלים שהתגורר בשכונה היה **הרב יצחק כדורי**, והוא פקד לא אחת את ספריית שלמה מוסיון (בכתב ידו של הרב כדורי נרשם: הרב שלמה מוסא. את הסיומות הוף (בן) אימצו יהודי בוכרה כאות הערכה לתרבות הרוסית אחרי הכיבוש הרוסי של בוכרה).

בית הכנסת חאג' אדוניהו (8), רחוב אדוניהו הכהן 16

לא רבים מן היהודים נושאים את התואר חאג' (עולה רגל למכה). מהו פשר העניין? בשנת 1839, בעקבות עלילת דם נגד יהודי משהד שבצפון בפרס, נדרשו היהודים שם להתאסלם והם הסכימו, אך חיו כאנוסים במשך 120 שנה ושמרו את יהדותם בסתר. וכך כתב יצחק בן-צבי

בית הכנסת חאג' אדוניהו,
פורום תפוז

ביום ה-11 למחרת, שנת 1255, שהוא יום קודש וצום ומספד למוסלמים השיעים,

שלט הקבוע בכניסה לבית הכנסת חאג' אדוניהו, צילום: תמר הירדני, בתוך: ויקיפדיה

פנתה אישה יהודייה אל "רופא" פרסי שירפא את ידה מצרעת, וה"רופא" הזה, מסוג רופאי האליל השכיחים בפרס עד היום, ציווה עליה להרוג כלב ולרחוץ את ידיה בדמו, ורפא לה. האישה הזמינה פרח פרסי שיתפוס כלב ויהרגהו בביתה. לאחר זה פרץ ריב בינה לבין הפרח המוסלמי בגלל שכר עבודתו. ל[ב]סוף רץ הפרסי, מלא חמת נקם, אל רחובות המוסלמים והכריז שהיהודים הרגו כלב ביום הצום, המקודש לזכר הקדושים בני עלי, וקראו לו בשם חוסין, וילעגו לדת המוסלמים. ההמון הקנאי, המתאסף ביום זה במסגד הידוע בשם האימאם רצ'ה (רידה), התפרץ אל

רחובות היהודים ואל הבתים, הצית באש את בית הכנסת ורצח כשלושים ושש נפשות.

(בערך "אנוסי משהד" בוויקיפדיה)

ראשית עלייתם של בני משהד לארץ בראשית המאה ה-20. האנוסים, אשר ביקשו להוכיח נאמנותם לאסלאם, השתתפו גם בעלייה למכה, ובדרכם חזרה עברו בירושלים. שניים **מאנוסי משהד** השתקעו בירושלים: חאג' אדוניה הכהן, אשר על שמו נקרא בית הכנסת שאנו עומדים מולו. וחאג' יחזקאל לוי, שגם הוא הקים בית כנסת בהמשך הרחוב.

בית הכנסת של היזדים (9), רחוב אדוניהו 26

בית הכנסת של היזדים, מתוך: ויקיפדיה

יזד היא אחת הערים ההיסטוריות החשובות באירן. את העיר בנה המלך יזגרד הראשון, ששלט בה בשנים 339-420, בתקופת האימפריה הפרסית, והוא הנציח את שמו בשם העיר. בגלל בידודה היחסי משאר ערי אירן, היהודים היזדים נחשבים לעדה בפני עצמה והם משמרים מנהגים ומסורות שונים מאלו של שאר יהודי אירן. היהודים ביזד התפרנסו בעיקר ממסחר במשי. את בית כנסת היזדים הקימו עולי פרס מהעיר יזד

ביוזמתו של רבי מאיר רפאל בכ"ד באלול תשכ"א במטרה לאחד את כל אנשי העדה שהתפללו בבתי כנסת אחרים בשכונת הבוכרים. עיקר פרסומו של בית הכנסת בא לו בזכות שיעוריו של **הרב עובדיה יוסף** (1920-2013) שאותם העביר בבית הכנסת בכל מוצאי שבת. כיום, בנו של הרב עובדיה, הראשון לציון הרב יצחק יוסף, הרב הראשי הספרדי ונשיא בית הדין הרבני הגדול, מעביר שיעורים במקום במוצאי שבתות.

הרב עובדיה יוסף כיהן בתפקיד הרב הראשי הספרדי, הראשון לציון, בשנים 1973-1983, והיה נשיא מועצת חכמי התורה ומנהיגה הרוחני של מפלגת ש"ס מאז הקמתה. הרב עובדיה יוסף זכה בפרס

ישראל לספרות תורנית (1970) והוא נחשב בעיני רבים בכיר הרבנים הספרדים בדורו וכונה בפי תלמידיו "מרן" ו"פוסק הדור".

בית דוידוף (10), רחוב הבוכרים 10

יוסף דוידוף היה תעשיין עשיר וגדול בתחום הכותנה בסמרקנד. שהותו בעיר זו הייתה בגין משפט שווא

בית דוידוף, צילום: ברוך גיא

על עושק מוסלמי. דוידוף נהג לעלות לירושלים אחת לשלוש שנים. בית דוידוף נבנה ערב מלחמת העולם הראשונה. לפי עדויות, הבית הוא העתק של ביתו בטשקנט. בשנת 1914, עלה דוידוף לירושלים ואחרי זמן

קצר נפטר.

בראשית שנות העשרים של המאה העשרים שמש המבנה כמשכנה של

הגימנסיה העברית, שנוסדה בשנת 1909. הגימנסיה נדדה במשך השנים ממקום למקום בשל קשיים כלכליים ובשל התנגדות בני היישוב הישן לה. עם פרוץ מלחמת העולם הראשונה, מספר התלמידים בגימנסיה הלך והצטמצם. בהיותה תחת חסות צרפתית, החליט השלטון העות'מאני בארץ ישראל לסגור אותה. חלק מהמורים עברו ללמד באחד המבנים שהיו שייכים לבית הספר "**בצלאל**", שניהל **בוריס שץ**. בסוף שנת הלימודים 1916, נאלצו התלמידים והמורים להתפנות גם מ"בצלאל". רק אחרי מלחמת העולם הראשונה, פתחה הגימנסיה שוב את שעריה, בבית דוידוף. בשנת **1929** עברה הגימנסיה למבנה חדש בשכונת **רחביה**. כיום פועל במבנה זה מתנ"ס. בחלל המרכזי במתנ"ס, תערוכה יפה הסוקרת את תולדות השכונה.

בית יהודיוף-חפץ – "הארמון" (11), רחוב עזרא 19

בית יהודיוף-חפץ, צילום: תמר הירדני, בתוך: ויקיפדיה

את בית יהודיוף חפץ הקימו העשיר הבוכרי אלישע יהודיוף וחתנו שהיה בירושלים, ישראל חפץ, בשנים 1905-1914. הבית מרשים בגודלו ובקישוטיו. בתוך הבית היו בית כנסת ומרפסת סוכה שלה גג נפתח. פנים הבית מעוטר בעיטורים עשירים של צמחים, של סמלי השבטים ושל אתרים יהודיים. שכונת הבוכרים הייתה בזמנה שכונה יוצאת דופן בין השכונות שנבנו מחוץ לחומות. היא תוכננה ונבנתה בסגנון אירופי והיו בה רחובות רחבים. רבים מבני ירושלים באו לטייל בה. גם הסופר ש"י עגנון אהב מאוד את השכונה בכלל ואת בית יהודיוף-חפץ בפרט, ובספרו "שירה" כתב:

"גדול שבכולם היה הבית המפואר שנבנה לשם המלך המשיח, שכשיבוא משיח צדקנו יבוא לירושלים תחילה ויבואו האבות והזקנים והמלכים והשרים ואנשי כנסת הגדולה להקביל פניו ועמהם צדיקים

רבים ונכבדים, והכינו להם אחינו עולי בוכרה בית גדול וטוב " (בערך "בית יהודיוף-חפץ – הארמון" בוויקיפדיה). אולי בשל פארו ואלי בשל דבריו של ש"י עגנון, נולדה האגדה שהוא נבנה עבור המשיח. במלחמת העולם הראשונה, שכנה בבית מפקדה טורקית, ולאחר בוא האנגלים, ערכו בבית סדר פסח עבור חיילים יהודים בצבא אלנבי הבריטי. קבלת הפנים היהודית לגנרל אלנבי גם היא נערכה בבית יהודיוף. הבית שימש בית ספר לבנות של חנה שפיצר וכן שימש את האצ"ל, שכן הגברת שושנה שפיצר הייתה אשתו של מפקד האצ"ל, דוד רזיאל. כיום שוכנים בבניין שני בתי ספר חרדיים לבנות.

ביבליוגרפיה מומלצת

- ורמן, דרור (תשנ"א), הבוכרים ושכונתם בירושלים, ירושלים: יד יצחק בן-צבי.
- פוזיילוב, גיורא (1988), "יהודי בוכרה בארץ ישראל עד שנת תרע"ד, פעמים, 35.

קישורים אינטרנטיים נוספים

- אגדת מוסיון – הדרך מבוכרה לירושלים – כ-17 דקות, חדשות ערוץ 2.
- בית יהודיוף-חפץ – עדנה בן-יהודה.
- בית יהודיוף-חפץ – הארמון – עונג שבת.
- בית קנדינוף ביפו – שמואל קילר, קובץ PDF.
- הגדה לבית מוסיון – כתבה בעיתון הארץ.
- יהודי בוכרה בשכונת נחלת שבעה – העיתון הבוכרי, עמ' 5.
- יפי הבניין, על בית יהודיוף-חפץ, דואר היום, 9 בנובמבר 1922.
- שכונת הבוכרים – המועצה לשימור אתרים.
- שכונת הבוכרים – כ-7 דקות, יוטיוב.